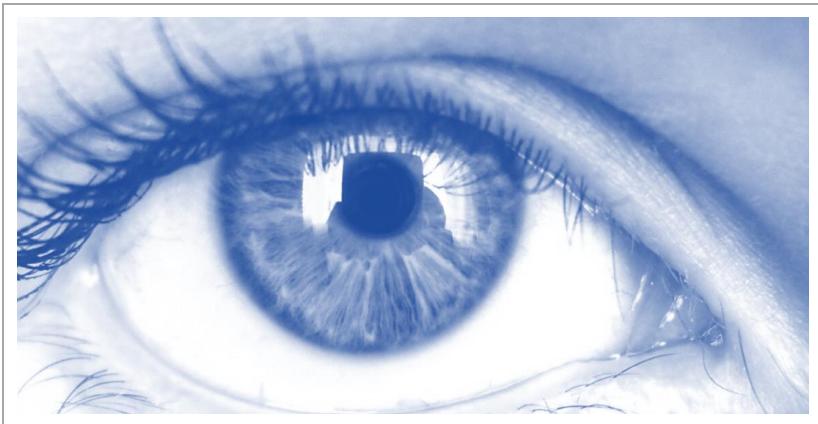


MILL-BOGHOD NETT ... TAL-BIDU NETT.

Il-Ħarsa ta' Rużann



ID-DIPARTIMENT TAL-MALTI

Kulleġġ Santa Tereža, Skola Sekondarja Bniet, L-Imrieħel

Isem: _____

Klassi: _____

Isem I-għalliem/a: _____

Il-vjagg tagħna...

L-Imdina

ara



Il-Madonna tal-Għar, ir-Rabat

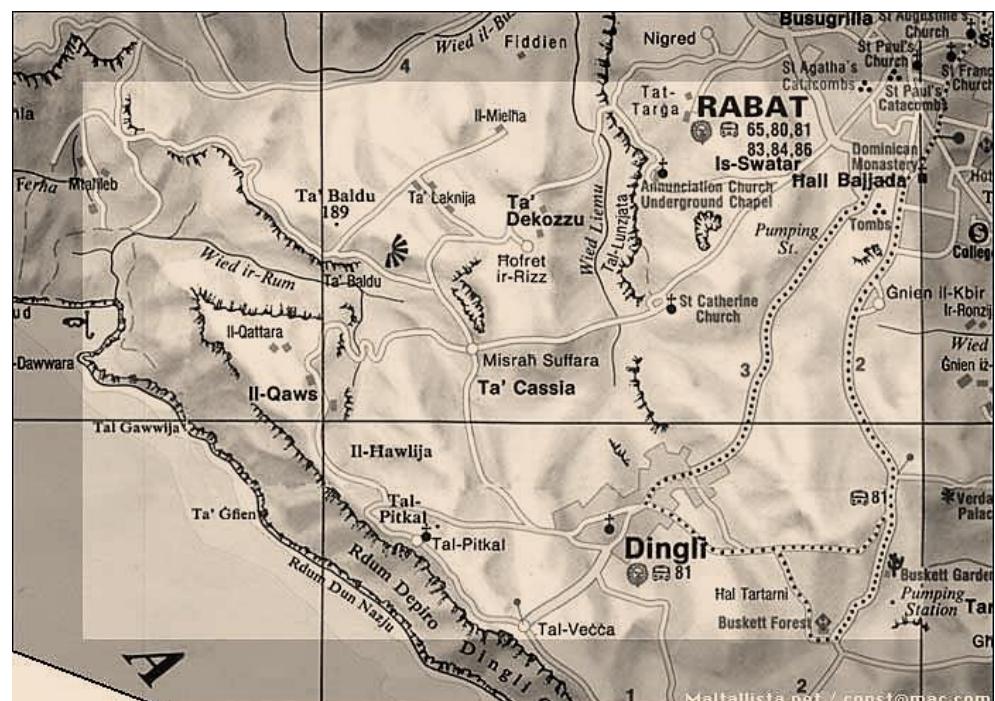


aqra



sib

Had-Dingli:



Immarka:

- l-gherien
- il-kappella
- l-irdum

L-Imdina

Il-Palazz De Los Ingalls



Hares lejn wieħed mill-palazzi li hawn madwarek. Iddekskivih:



Il-firða fil-klassijiet soċċali fir-rumanzett.

Ftuħ ir-rumanz jeħodna għaż-żmien Fewdali f' Malta meta l-bdiewa kien jaħdmu l-għelieqi tan-nobbi.

Mark-Antonin kien rivoluzzjonarju fi ħsiebu. Kien jemmen fl-ugwaljanza u xtaq jemanċipa I-klassi l-baxxa, billi jgħib lill-bdiewa indipendenti. Dan hu rifless tal-ideologiji demokratici li Itaqqa' magħħom meta żar l-Ewropa, li kienet qed tinbidel.

"Agħder fejn tista', imma ħlas u čnus qis li fil-pront... ukoll jekk kultant idejqu lil dak li jkun, imma għall-anqas tagħtihi sens ta' sigurtà għax ikun jaf eż-żarru fejn hu postu fil-ħajja... Fejn tista', għin. Imma l-ewwel aħna, smajt x'għedtlek?" Min jgħidha din? X'relazzjoni hemm bejn dan li qed jingħad u l-ideat ta' Mark-Antonin?

L-imħabba bejn Ružann u Mark-Antonin titfa' dawl fuq din il-firða klassika. Relazzjoni bejn bdiewa u nobbi ma kinetx permissibbli f'dak iż-żmien u Ružann għażlet li tipproteġi l-unur tal-mahbub tagħha, saħansitra jekk dan kien ifisser li titlef tagħha. Spjega dan u fisser ghaliex...

Fi żmien Ružann ma kienx possibbli ċaqliq minn klassi soċċali għall-oħra. Madankollu Ružann u d-dixxidenti tagħha ħadmu biex itejbu l-qagħda soċċali tagħha. Spjega dan, b'relazzjoni mad-distinzjoni bejn il-klassijiet soċċali...

Żmien Ružann hu deskritt bhala "Żmien li kellu jiftaħ u jwelled żmien aħjar". Spjega dan, b'relazzjoni mad-distinzjoni bejn il-klassijiet soċċali...

Il-ġlieda għall-edukazzjoni tibda tissensel minn bikri, sa minn meta Karmenu wera x-xewqa li jeduka 'l uliedu. L-edukazzjoni kellha tkun il-fattur li beda jċekken sa ma xejjen id-distinzjoni bejn klassi soċċali u oħra.

Kif kienet differenti mil-lum I-Imdina ta' żmien Ružann?

Liema xeni fir-rumanzett jeħduna I-Imdina?

X'rivoluzzjonijiet tal-ħsieb
kien qed isetħu fl-Ewropa?

Liberté, égalité, fraternité... Xi tfisser?



Min hu dan il-karatru?

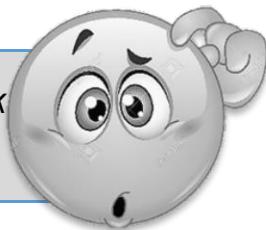
"Kien ipetpet tpetpita għajnejh, ifarfar tħarfira spallejh, u meta f'xi waħda mil-logog ta' fuq kien jaħbat ma' Marija hi u għaddejja fil-qadi ta' dmiri jieħha, kien iħammem lejha, 'Tante scuse, Marija, ma kontx rajtek, hawn dlam wisq.' U kien jissokta fi triqtu lejn l-istudju tiegħu, fejn kien jidħol u jinqafel, mgħaqġeb bix-xebħ li kien jara bejn Karmenu u bintu, b'dik ix-xi ħaġa f'għajnejhom - 'ħarsa straordinarja' kien isejħilha - u t-tifikira ta' Mark-Antonin kienet tgħaddi bħal leħha ta' dawl qawwi minn quddiem għajnejh, u bħal leħha terġa' tgħib"

*"Il-Madonna tal-Grotta.
Dik t'hemmhekk, tislifni
s-sabar!"*

Jr-Rabat: Il-Knisja ta' San Duminku

Xi nsibu hawnhekk u f'liema kuntest jissemma dan il-post fir-rumanzett?

"Tibżax Karm, għażiż ibni, int agħmel dak kollu li tista', għalik innifsek, għal martek u għal uliedek, u tara kif kollox għad jerġa' b'wiċċ il-ġid." Min jgħidha din?



Il-Leħha ta' Harsitha: Il-Harsa f'Għajnejn Karmenu

- L-attakk tax-Xuxana fuq ir-razzett ta' Karmenu. Spjega x'ġara.
- Għaliex Karmenu mar għand il-kunjatu ġannikol, fl-Imdina?
- Karmenu xtaq li wliedu jitgħallmu l-iskola. Kif tixref Rużann hawn?
- Viċin id-dar ta' ġannikol hemm il-palazz ta' missier Karmenu imma hu ma jafx xi jfisser dan il-palazz. Din hi ironija drammatika.
- Il-Baruni, ħu Mark-Antonin, bagħat għal Karmenu u qallu li se jħenn għalih minħabba l-qagħda li kien fiha. Kif ħenn għalih?
- Il-Baruni ma ġax gost meta sar jaf li Karmenu jixtieq li wliedu jitgħallmu l-iskola. Għaliex?
- Il-Baruni offra lil Karmenu biex jieħu lil bintu Marija bħala seftura għandu. F'liema post?



Had-Dingli



L-attakk tax-Xuxana fuq Karmenu.



L-Għar il-Kbir

Min kienet ix-Xuxana?

Ix-Xuxana hija karattru storiku. Kien jisimha Marija Schembri u kienet tgħix fl-għerien ta' Had-Dingli flimkien ma' numru ta' banditi. Fl-1878 instabet ġatja ta' qtil u bdiet tqatta' s-sentenza fl-Ospizio l-Furjana, li kien iservi ta' ġabs tan-nisa. Aktar tard ġiet trasferita f'Kordin. – Edward Attard, *L-Istorja tal-Ħabsijiet f'Malta mill-1800*, 2000.



- **Ix-Xuxana bħala l-anti-eroj femminili fir-rumanz:**

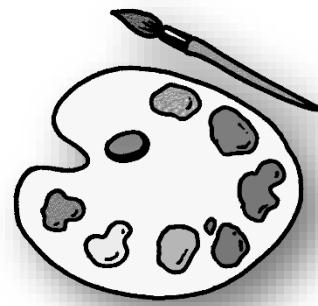
F'Il-Ħarsa ta' Rużann il-karattri femminili huma mogħtija prominenza. Ebejer xtaq ipinġi lill-protagonisti nisa bi kwalitajiet mill-aqwa. Huma xempju ta' kuraġġ u determinazzjoni u tista' tgħid li jitfu lill-karattri maskili fir-rumanz. Ix-Xuxana tiġi pprezentata wkoll bħala mara b'saħħitha, tant li kienet il-kap ta' grupp ġallelin u hi biss kienet mara. Madankollu, hija l-unika mara fir-rumanzett bi kwalitajiet negattivi. L-element tal-anti-erjo jispikka fl-attakk kontra iben Rużann.

- **Ix-Xuxana tikkontribwixxi għall-element sopraturali fir-rumanz:**

Ir-rakkont jimplika li Karmenu ma sabx l-għajjnuna tal-pulizija u sa ċertu punt lanqas tal-abitanti tal-madwar. Ir-raġuni għal dan kienet għax in-nies, storikament, kienet tibżza' mix-Xuxana peress li kienu jgħidu li kienet ippossewda mix-xitan. Dan kien minħabba l-fatt li hi kienet b'saħħitha aktar minn nisa oħra u kienet tisraq u toqtol. Jingħad ukoll li hi u n-nies li kienet tgħix magħhom ma kinu jitkellmu bil-Malti, iżda kienet jużaw xi djalett antik. Hemm min jemmen li kienet għadhom jitkellmu bil-Puniku, l-ihsien tal-Maltin qabel gew l-Għarab.

L-Irdum ta' Had-Dingli u Ģina...

Ġina fir-rumanz hija mera tal-awtur.
Bħal Ebejer, ġina kienet bint żewġ għalliema
u bħalu tatha għall-arti.



Darba waħda ġina qabdet it-triq lejn il-Kappella ta-Madliena fuq l-irdum ta' Had-Dingli...
Iddeksrivi x'ċara:



IL-KAPPELLA TAL-MADLIENA, HAD-DINGLI

Ġina

Meta kienet żgħira, kienet pittret wiċċi ta' mara li lil missierha qal lu li hi *Rużanna*. Meta kibret kultant kienet tħoss li meta tpitter donnu jkun hemm xi ħadd ipitter minflokha. Hi żżewġet, kellha tifla waħda u romlot kmieni. Hawnhekk joħroġ ix-xebħ ma' Rużann għax rabbiet lil bintha waħedha. L-influwenza ta' Rużann tkompli tixref meta ġina tatha għall-ħidma soċjali u kienet taħdem għall-emaċipazzjoni tal-mara. **Luċija** kienet bint ġina. Kienet għarusa inġinier u hi kienet għadha kemm laħqet tabiba. Darba waħda ommha sejħitilha *Rużann* u dan l-isem tassegħ kien qanqalha.



It-Tema tal-Kontintwità



- Rużann hi n-nisel ta' dan il-vjaġġ ta' emanċipazzjoni u tirrappreżenta l-bidu. "Il-ħarsa tagħha... Il-ħarsa tagħha kienet qisha ġejja ... Il-ħarsa tagħha kienet qisha ġejja mill-bogħod nett ... Tal-bidu nett". Rużann hi bħal żerriegħa li nibtet fid-dimensjoni tal-familja tagħha u baqqħet tagħti l-frott.
- Il-famuža ħarsa ta' Rużann hi kkaratterizzata minn għajnejn koħol akkompanjati minn karattru determinat u sens surreali tal-preżenza ta' Rużann wara mewħha. Il-mod li bih il-ħarsa tintiret minn karattru wieħed f'kull ġenerazzjoni jippreżentana b'sens ta' kontinwità għal medda ta' madwar mitt sena, li fuqha hu mibni r-rumanz.
- Is-sens ta' kontinwità fil-plot jikkuntrasta man-nuqqas ta' kontinwità fl-istil li bih hu miktub dan ir-rumanz ċkejken. Il-Bidu biss hu miktub fl-ewwel persuna, filwaqt li l-kumplament hu miktub fit-tielet persuna. Lejn tmiem il-ktieb, l-awtur jitkellem saħansitra direttament mal-qarrej:
- "Lil Rużann tibqa' dejjem tħossha fik, u bil-ħarsa tagħha f'għajnejk hi tibqa' turik u tnebbħek il-ħin kollu – jekk mhux bl-għarfa tal-kotba, b'xi ħaġa aqwa: bil-lehma ta' qalb tħabbat mal-qalba, mar-riżmu tan-natura Maltija." L-awtur jindirizza lill-qarrej bħala čittadin Malti, li permezz tiegħu l-ħolma ta' Rużann tkompli titwettaq. Dan jimplika kontinwità dejjiema.
- L-aħħar parti tibda bħall-ftyū u dan joffri xi forma ta' għeluq. Iżda r-rumanzett jintemm b'għeluq prospettiv: Bla Tmiem. Dan hu l-qofol tat-tema tal-kontinwità peress li l-ġraja tkompli, fil-qarrej...



- ❖ *Il-Harsa ta' Ružann* fiċ-ċokon tiegħu jitkellem dwar firxa sħiħha ta' temi li jolqtu lil kull Malti fil-laħam il-ħaj.
- ❖ L-aktar tema li tispikka hija dik marbuta mal-identità nazzjonali Maltija, u minsuġa magħha nsibu l-aġenda tal-emanċipazzjoni, l-iżvilupp tal-Maltin tul iż-żmien.
- ❖ L-edukazzjoni hija l-għoddha li jippreżentalna l-awtur li permezz tagħha l-poplu Malti jemanċipa ruħu.
- ❖ Huwa rumanz li fih tispikka d-differenza bejn il-klassijiet soċjali, kif ukoll l-i-status tal-Malti versu l-barrani fi żmien ta' kolonjaliżmu.
- ❖ Jippreżentalna l-valuri tal-Maltin u l-ħajja iebsa tagħhom ikkaratterizzata mill-injoranza u n-nuqqas ta' tagħlim.
- ❖ Ironija: L-awtur għandu l-akbar tifħir għall-bdiewa, għax jgħid li huma l-aktar Maltin sinċiera għax ma tilfux għeru qhom u żammew kuntatt mal-art. Madankollu l-aġenda wara r-rumanz huwa s-sens ta' emanċipazzjoni li sseħħi biss permezz tal-edukazzjoni u li permezz tagħha l-Maltin emancipati ma baqgħux bdiewa u tilfu l-kuntatt mal-art.

L-Identità Nazzjonali

Dan ir-rumanz jista' jittqies bħala wieħed patrījottiku. Il-mod li bih hu miktub, hu maħsub sabiex jispira lill-qarrej janalizza seħmu fis-soċjetà bħala cittadini Malti.

Il-messagg ijsahħu lill-qarrej fl-individwalità tiegħi:

1. *f'li jħossu b'saħħtu li jaġħel hu xi jrid ikuu id-destin tiegħi
(agħti eżempju ta' dan...)*
2. *u f'li ma jibżax jieħu deciżjoni li ma tkunx popolari f'żmienu
(agħti eżempju ta' dan...)*

Mhux biss, iżda dan ir-rakkont hu maħsub sabiex il-qarrejjja jsibu s-saħħa fgheru qhom bħala Maltin u li s-saħħa tagħhom titqawwa jekk issaħħu l-identità nazzjonali tagħhom...

Żviluppa dan it-titlu f'kitba ta' 400 kelma. Saħħa il-kitba tiegħek b'referenzi/kwotazzjonijiet.